

בעזה ש"ת

שיעור מ"ז

שיעורי

# הלכה ישרה

הלכות ראש השנה

לא ללמוד בשעת התפילה וקריאת התורה

## התרת נדרים

- א. התרת נדרים נעשית לכתחילה ע"י בני י"ג ואילך – עם סימני גדלות (שבה"ל ח"ד צ"ד), ומותר בקרובי משפחה (יור"ד רכ"ח ג).
- ב. נדרים שזוכר בעת התרת נדרים – לא די לו עד שיפרט הנדר למתירים, ומבקש עליו פתח חרטה (שם).

## המלך הקדוש, המלך המושבע בעש"ת

- ג. אמר 'הא-ל' ונזכר מיד, יכול לגמור 'המלך הקדוש' בכל אופן.
- ד. אמר 'הא-ל' הקדוש, יכול תוך כדי דיבור לתקן ולומר 'המלך הקדוש', ואפילו אם מסתפק אם זה עדיין תוכ"ד (תקפ"ב א"א דע"ח).
- ה. אם אחרי התפילה נסתפק אם אמר 'המלך הקדוש', צריך לחזור.
- ו. אם נסתפק בר"ה ובי"כ אחרי שהתפלל 'ובכן תן פחדך', אין צריך לחזור (ח"א כלל ס"ח ס"ח).
- ז. אם בשעת אמירת 'זכרנו' – זכר שצריך לומר 'המלך הקדוש', וזמן רב לאחר התפילה נתעורר לו ספק אם אמר, אין צריך לחזור (מ"ב ק"ד סק"ח).
- ח. שכח 'המלך המושבע', אין צריך לחזור (רמ"א ק"ח).

## זכרנו – מ' כמזך – וכתוב – בספר ז"ים

- ט. אם שכח לאומרם, אין מחזירין אותו (ס"ה).
- י. נזכר לפני שאמר השם של הברכה, חוזר לאמצע הברכה ואומרם במקומם, וימשיך משם כסדר הברכה – אע"פ שיש כמה שמות בתוך הברכה (משנ"ב ס"ק ט"ז, אלהמ"ג כ"ו).
- יא. נזכר אחר שאמר השם של הברכה, לא יסיים 'למדני חקיך' (שעה"צ קפ"ח ח"ח).

## טעה ולאמר 'מקדיש ישראל והזמנים'

- יב. אם טעה בר"ה וי"כ לסיים ב'מקדיש ישראל והזמנים' במקום 'מלך על כל הארץ':
- ❖ אם הזכיר 'יום הזיכרון', יצא (מט"א ט"ו).
  - ❖ אמר 'ישראל והזמנים' ונזכר תוך כדי דיבור, מסיים 'מלך על כל הארץ'.
  - ❖ אך אם התחיל ברכה אחרת או שנזכר לאחר כדי דיבור, חוזר לאלוקינו ואלקי אבותינו (פ"ח ב הגרשז"א).
  - ❖ אם סיים ועקר רגליו, חוזר לראש התפילה (מט"א ס"ח).

## השמעת קול בתפילה

- יג. אפילו בר"ה וי"כ – לכתחילה לא יגביה קולו בשמו"ע (מט"א סכ"ה מ"ב, משנ"ב ק"א), ובפרט שלא ייכנס לספק אם השמיע ברכתו בשמו"ע – לגבי עניית אמן (אלה"ג סקמ"ב).

## אכילת הסימנים

יד. הסימנים אוכלים אחרי נט"י בתחילת הסעודה (מט"א א), ויש שאוכלים אותם תיכף אחרי קידוש לפני הסעודה (שם).

טו. והאוכלם לפני הסעודה:

- ❖ אם בדעתו לאכול מהפירות של הסימנים בתוך הסעודה, אין מברך ברכה אחרונה.
- ❖ אבל על שאר סימנים וירקות אפילו שדעתו לאכלם באמצע הסעודה מברך בורא נפשות בתוך הסעודה לפני ברכת המזון.
- ❖ אם אין בדעתו לאכול בתוך הסעודה, מברך ברכה אחרונה לפני הסעודה.
- ❖ אם שכח לברך ברכה אחרונה, מברך אפילו באמצע הסעודה, חוץ מעל תמרים – שאפשר לפטרם בברכהמ"ז (סי קע"ו, מ"ב שם סיכום ב).
- ❖ יאמר היהי רצון אחר התחלת האכילה, כדי שלא להפסיק בין הברכה לאכילה (מ"ב תקפ"ג ד).
- ❖ בדיעבד אם אמר לפני האכילה – אינו הפסק (מט"א ס"א).

## ברכהמ"ז

שכח 'עלה ויבוא' בברכהמ"ז בר"ה לא יחזור לברך, אבל אם נזכר אחר 'בונה ירושלים' לפני שמתחיל ברכה שבסמוך, יאמר היהי רצון לכו"ע (מ"ב קפ"ח, מט"א תקפ"ג ס"ד אל"מ כ"ט).

## מאכלים המוציאים לאגוזים

טז. נמנעים מלאכול מאכלים חמוצים (זויער) בר"ה, ויש שנמנעים עד לאחר יו"ט, וזה כולל:

- ❖ חומץ – עסיג, בארשט, מלפפונים חמוצים- זויער איגערקעס, לימון.
- ❖ מאכלים חריפים ולא מרים, מחלוקת (מט"א ס"ג, ערה"ש ס"ג).
- ❖ אבל אם אינו מרגיש הטעם בתוך המאכלים, מותר (עי' פ"ת 30 ראייה ממלח).

## מיני אגוזים (גיס) וישקדים (מאנדלען)

וכן הדין בכל מיני אגוזים וישקדים, ויש מחמירין באגוזים אף כשאינו מרגיש הטעם (באר משה ח"ג צ"ז).

## שינה בר"ה

יז. נוהגים שלא לישון בר"ה (רמ"א תקפ"ג), אבל מי שראשו כבד עליו (זויער שלעפעריג) ורוצה ללמוד או לומר תהלים, הרי שאם זה אחר חצות – מותר לישון מעט, בפרט כשיושן מיושב (זויענדיג), ובפרט ביום ב' דר"ה (מ"ב סוס"ק ט, עי' דרשו תקפ"ג 14 בשם רח"ק).

יח. למי שיכול, טוב יותר להקפיד לגבי שינת הבוקר אחר עלוה"ש, ובפרט אחר נץ החמה, אך רק אם אח"כ בשעת התפלה לא תפריע לו העייפות (מט"א ריש תקפ"ד, עי' פ"ת הערה 67).

## שתיה אכילה ושינה לפני תקיעת שופר

יט. מותר לשתות לפני תקיעת שופר כל מיני משקין שאינם משכרין, כמו קפה תה וכדו', וזהו

אף בלי קידוש (אל"מ תקפ"ב ב' קצה"מ סק"ה, ועי' מ"ב רל"ב ל"ה).

כ. מעיקר הדין אין לאכול לפני תקיעת שופר שיעור כביצה, (כמו בקר"ש ולולב וכו'), אולם נשים כשורעבים או חלשים קצת מותרין לאכול לפני תק"ש (מט"א ס"ב א"א תקפ"ט, קשרע קכ"ט י"ט).

### לקדש ולאכול לפני התקיעת שופר

כא. אבל הרבה נוהגים לקדש (ויש שאינן נוהגין) ולאכול לפני תק"ש.

❖ אם יכול, יחמיר לאכול רק פירות או תבשיל של ה' מיני דגן.

❖ כשאוכל מזונות אם יכול, יאכל רק פחות משיעור ביצה (99 גרם חז"א, 57 לר"ח"ג), וודאי לא יותר משיעור ג' או ד' ביצים. (שר"ת התעוררות תשובה ח"א רכ"ה, דרשו תקפ"ח הע' 3 בשם הרבה אחרונים, רל"ה מ"ב

ל"ד, תרצ"ב מ"ב י"ד, שש"כ ה"ג פנ"ב הע' נב).

כב. לכתחילה יאכל בביהמ"ד ולא בבית, וכך יצטרף לו דין מי שיש לו מנין קבועה, כלגבי קר"ש (ס' רל"ה).

כג. אמנם מי שצריך לאכול בבית דווקא, יעמיד שומר (תרצ"ב ט"ז).

כד. וכן לא יישן בבית אלא בביהמ"ד, אא"כ הוא חולה או חלש, וצריך שומר (כנ"ל שם).

### שופר בשבת

כה. בשבת השופר מוקצה ככלי שמלאכתו לאיסור – וא"כ מותר לטלטל לצורך גופו ומקומו, (י"א כדין 'חסרון כיס' ואסור בכל אופן) (מ"ב תקפ"ח ד', שש"כ כ"ו פ"ב).

### ברכות התקיעות

כו. מברכין ברכת 'לשמוע קול שופר', 'שהחיינו', ובדיעבד אם בירך 'לתקוע בשופר' וכדו' יצא (תקפ"ה, מ"ב ד').

כז. כשהתוקע כבר יצא – ותוקע לאחרים השומעים יברכו לעצמן, וי"א דגם אז מברך התוקע (רב ס"ה, מ"ב ה', סי' רע"ג בה"ל והוא).

כח. אבל התוקע לנשים – אין לברך אם כבר יצא בעצמו, אלא הן מברכין לעצמן (רמ"א תקפ"ט ס"ו).

כט. המברך ואח"כ החליף לשופר שלא היה שם בשעת הברכה, מברך שנית (לכן כדאי שיהיה שם עוד שופר, למקרה שלא יצליח להתחיל התקיעות ויצטרך להחליף לשופר אחר) (מ"ב ס"ק ד' וי"ח).

ל. אם כבר התחיל התקיעות, אינו מברך על שופר אחר (שם).

לא. אם הבעל תוקע לא מצליח להתחיל לתקוע – ובעל תוקע אחר בא תחתיו לתקוע, אינו צריך לברך שוב, אלא סומך על ברכות הראשון (תקפ"ח מ"ב י').

לב. מי שאיחר ולא שמע הברכות (מצוי אצל נשים הבאות לתקיעות) ואינו יכול לגמור כל הברכות עד לפני התקיעות, יברך בין הסדדים (תשר"ת תש"ת תר"ה; עי' להלן).

❖ אך לא יברך באמצע התקיעות, כי צריך לשמוע כל התקיעה מראשה לסופה (מ"ב תקצ"ב י').

## בעל זקוק

לג. מי שהתחיל להתפלל או לתקוע אפילו פעם אחת – שוב אין למסור המצוה לאחר (מ"א תקפ"א מ"ב י"א).

לד. קטן בן י"ג לא יוציא אחרים – עד שיביא שתי שערות, ולכן לא יוציא אף בן י"ג אחר (מט"א ס"ז).

לה. אולם דנו האח' לגבי יום ב' דר"ה אם בן י"ג יכול לתקוע בכל אופן (עי' מ"ב תקפ"ח סק"י).  
לו. הנוטל שכר על התפילות והתקיעות – אינו רואה סימן ברכה (ס"ה), אם לוקח שכר על הכנות קודם ר"ה מותר.

## התקיעות

לו. לצאת מה"ת תוקעין 30 קולות, ג"פ תשר"ת, ג"פ תש"ת, ג"פ תר"ת (תק"צ ס"א),  
❖ מדרבנן ועפ"י מנהג כל הג"ל ג"פ, ומנהגינו לכתחילה עוד 10 אחר התפילה 100 ביחד קולות (ס"ב).

❖ המנהג שלנשים תוקעין 30 קולות.  
לז. כל קולות השופר כשרים, חזק, יבש, צרוד, וכן שנשתנה קולו או שעולה וירד באמצע התקיעה, כשר (תקפ"ו ס"ו, וחז"א).

לז. צריך לשמוע כל התקיעה מראשה לסופה, אפילו היא ארוכה הרבה (תקצ"ב מ"ב י').  
לח. ולכן לא יפק או יכחכח בגרונו (היסען, ארייניען מיט די נאז) ושאר מיני קולות או קולות הילדים, כדי שלא להפריע שאר השומעים (מ"ב שם).

לט. וכך גם הבעל תוקע' לא יתחיל לתקוע – עד שהבעל מקרא' מסיים להקרות, ובעל מקרא לא יתחיל עד שהבעל תוקע מסיים התקיעה.

מ. התקיעות מעומד: התוקע צריך לעמוד בלי סמיכה על שום דבר, ונוהגים שגם השומעים עומדים אף בתקיעות דמיושב, אבל התוקע ליחיד, צריך השומע לעמוד מעיקר הדין.

## תפילת מוסף

מא. הבעל תוקע ידפוק על העמוד לפני התקיעות, כדי שהציבור לא יתפלל בשעת התקיעות.

מב. מי שעומד באמצע התפילה, יעמוד ויקשיב לתקיעות, ואח"כ יאמר 'היום הרת עולם' כשיגיע לשם, ואף שאינו שומע התקיעות לפי סדר הברכות (מלכיות זכרונות שופרות) (מט"א תקצ"א י"ב).

מג. מי שהקדים לסיים הברכה קודם הבעל תוקע, ימתין שם על התקיעות (שם).  
מד. יש לומר 'אשר יצר' אפילו לא נגמרו התקיעות בחזרת הש"ץ (מנח"י ח"ג מ"ד שבה"ל ח"ה ס"ז).

## פתח דבר:

- ❖ 6 טורמיטין (תקיעות קצרות שבתרועה) לוקח רגע אחד (סעקונדע)
  - ❖ 3 טרומיטין לוקח חצי רגע
  - ❖ 9 טרומיטין לוקח 1.5 רגעים
  - ❖ 18 טרומיטין לוקח 3 רגעים
- כל תרועה למעשה צריך 9 טרומיטין, וזה 1.5 רגעים



(מחזור המבואר, תורת המועדים)

## וזאת יש לדעת:

'סדר' נקרא שורה אחת של תשר"ת או תש"ת או תר"ת (ולא כל שלש שורות, שזה נקרא 'סימן')

### התקיעה

מו. כל התקיעות מתחילת הסדר וסוף הסדר, צריכין להיות ארוכות לכל הפחות כמו השברים והתרועה שבתוך הסדר.

- אבל אם רוצה, מותר להאריך בתקיעה – יותר מן השברים והתרועות שבתוך הסדר (לרוב שיטות, אבל עיין במחזור המבואר הל' כ' שיטות בזה הרמב"ן ושאר פוסקים, ומסיק דעכ"פ בתקיעות מה"ת יחמיד לתקוע התקיעות רק כפי שיעור השברים והתרועה שהוא עושה). ולכן:

### בתשר"ת

מו. צריך להיות התקיעות מתחילת הסדר וסוף הסדר – כשיעור השברים והתרועה שבתוך הסדר = 4 רגעים שלמים, כמו 18 טרומיטין (9-1-9).

- ❖ בדיעבד אם עשה שברים תרועה ביחד (עי' בזה להלן), צריך אז 3 רגעים.
- ❖ בדיעבד אם עשה התקיעות של תשר"ת רק 1.5 רגעים שהם כ-9 טרומיטין יצא, אבל בפחות מזה לא יצא לכר"ע (שעה"צ סק"ד).

### תש"ת

מח. צריך שיהיו התקיעות מתחילת הסדר וסוף הסדר – כשיעור השברים שבתוך הסדר ויותר = 2 רגעים שלמים, שהם 9 טרומיטין – וקצת יותר, ופחות מ-1.5 רגעים לא יצא (שעה"צ סק"י).

### תר"ת

מט. צריך שיהיו התקיעות מתחילת הסדר וסוף הסדר – כשיעור התרועות שבתוך הסדר = 1.5 רגעים, שהם 9 טרומיטין, ובדיעבד אפילו פחות יצא (מ"ב י, ו"ג).

ג. אם תקע התקיעות בסדרי תשר"ת – תש"ת פחות מ-1.5 רגעים (פחות משיעור 9 טרומיטין), לא יצא (שם), אמנם מותר להאריך וכנ"ל, אמנם בתר"ת יצא יד"ח כנ"ל.



## שבבים

- נא. בשבר אחד יאריך לכתחילה כל שבביו עד חצי רגע (כמו שיעור ג' טרומיטין של תרועה), ולכן כל ג' שבבים ביחד 1.5 רגעים (ולכל הפחות כמו ב' טרומיטין, לכן כל ג' ביחד כרגע אחד).
- ❖ כל שבר ושבר שבשברים צריכים להיות שווים, (לכתחילה כל שבר כג' טרומיטין כ"ל) (רב ס"ז).
- ❖ לכתחילה לא יוסיף יותר מ'ג' שבר בשברים (מ"ב ס"ק י"א).

## תדועה

נב. מותר להאריך בטרומיטין בתרועה כמה שירצה, ולכל הפחות 9 טרומיטין שזה 1.5 רגעים.

## השבר"ת

נג. דיני שבבים - תרועה בסדר תשר"ת

- ❖ א- לא לעשות שבבים - תרועה ביחד בלי שום הפסק, אלא ייזהר מאוד לסיים השבר כולו לפני התרועה (מ"ב י"ח).
- ❖ ב- י"א שצריך לעשות הפסק בנשימה בין השברים והתרועה של תשר"ת (אבל לא יותר מנשימה (רמ"א רב ס"ח)).
- ❖ ג- י"א שלא לעשות שום הפסק, אלא שיהיו השברים והתרועה בנשימה אחת, אך ליהרר לסיים השבר כולו לפני התרועה (ולא לבלוע ביחד כ"ל, מחבר).
- ❖ ד- לכו"ע אסור לעשות הפסק גדול בין השברים ותרועה - יותר מכדי נשימה (רב ס"ב ומ"ב כ"א).
- ❖ ה- הרבה מהדרין לצאת ידי שניהם, שבתקיעות דמיושב עושים ביחד, ובתקיעות בשמו"ע - בהפסק נשימה (ולא יותר) בין השברים והתרועה (כמח' ס"ד הרב ט' שעה"צ י"ח).
- ❖ ו- לכו"ע יצא אם עשה השברים והתרועה בנשימה אחת.
- ❖ ז- הבעל מקרא - מקריא בכל אופן שבבים ותרועה ביחד בתשר"ת (מ"ב כ"א), ויש נוהגין להקריא בנפרד מהר.

## טענות בתקיעות

- ט. אם תקע תקיעה אחת שלא מן הסדר, צריך לחזור לתקיעה של ראש הסדר (אותה שורה אחת של תשר"ת תש"ת תש"ת), כגון:
- ❖ תקע בטענות תרועה בתש"ת.
- ❖ שבבים בתר"ת.
- ❖ עשה התרועה בתשר"ת לפני השברים (ויש חולק ע"ז).
- ❖ עשה בתש"ת שבר של שבבים אחר שנגמרו השברים הראשונים.
- ❖ עשה בתר"ת עוד פעם תרועה אחר התרועה ראשונה.

הרי שבכל זה צריך לחזור לראש הסדר ההוא (אותה שורה) בתקיעה מלפניה ולהמשיך.

## תקיעה שלא יצאה כהוגן:

ע. אם לא יצא קול התקיעה של שברים או תרועה או התקיעה כהוגן, אין זה טעות, ואין צריך לחזור לתקיעה (חוץ אם עשה ג' שברים שלמים תוך נסיונו לתקוע שאז צריך לחזור לתקיעה הראשונה של השורה. פמ"ג א"א ט' מ"ב, משנ"ב ל"ד).

## י"ה"ד שיתקבלו ברהמים ובדגים סדר תקיעותינו

### טעמי השליך

איתא בפוסקים לילך לכתחילה לנהר שיש בו דגים, וטעם הדבר, א'. שלא ישרה בו עין הרע. ב', שיפרה וירבה כדגים, ג', לרמוז שהש"ת ישגיה עלינו בעינא פקיהא כדגים.

❖ יש להזהר שלא לטלטל דגים בשביל מנהג תשליך אם אין בדעתו לאוכלו, אפילו ביום טוב, משום מוקצה (שש"כ כ"ז הע' צ"ח).

א. בתשליך אנו ממליכים עלינו את הש"ת למלך, כי ממליכין כל מלך ליד הנהר כדי שתמשך מלכותו, וכך אנו מקבלים עלינו המשכת עול מלכות שמים.

ב. לזכר מש"כ ותשליך במצולות ים כל חטאותינו, ובזה נעזוב ונשליך מעשינו הרעים בעזיבת החטא, שזהו מעיקרי התשובה.

ג. זכר לאברהם אבינו שהלך לעקידה, והשטן העמיד אותו בים עד שהצטער ובאו מים עד נפש.

## הזאת ששנה זו יש ג' ימים זים טובים וישבת, צריך לזוהר שלא יכשל במלאכתנו

אסור לומר לגוי או לרמזו לעשות או ליהנות מכל מלאכה שנעשתה ע"י גוי (אפילו כשלא ציווה אותו),

בין בשבת ובין ביו"ט, בין מלאכה מן התורה ובין מלאכה דרבנן (סי' רעו, א, תקט"ו, א).

אם יש צורך בדבר ישאל למורה הוראה, ולא יפסוק לעצמו. וגם לא ידמה מילתא למילתא.

הננו לברך את כל לומדי הש"עודם המודין כסדרן  
בבדבת כתיבה וזהו ימות טובה, לזכות להכתב בספרן  
של צדיקים גמורים לאלתר לה"ם טובים ולשלום  
מתוך רוב נחת ובר"אות השלמות מרוב כל